

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Konference v Brně:
Vývoj sociálních služeb ve srovnání
se zahraničím

**Historie a vývoj kvality sociálních
služeb a zkušenosti ze zahraničí**

Základem sociálních služeb je solidarita

- Solidaritu dnes rozeznáváme
 - Dobrovolnou
 - Spontánní
 - Organizovanou nestátními organizacemi
 - Povinnou organizovanou
 - Státem nebo vyššími veřejnými regionálními útvary
 - Obcemi
 - Povinně, uloženou státním aktem
 - Z vlastního rozhodnutí.

Pomoc službou patří k vyspělým civilizacím

- Již Perikles v Athénách
 - Podporoval chudé svobodné povinnou redistribucí
 - Zaváděl veřejné práce pro nezaměstnané svobodné
 - Vybudoval ústav pro slepé svobodné občany.
- S křesťanstvím se pomoc službou stává součástí monoteistické víry.
- Kláštery podporovaly poutníky do Jeruzaléma od 2 století na řeckém poloostrově, v Arménii a Gruzii
- Od 4. století pozvolna i v ostatní Evropě (Konstantin I)
- Od 8 století služby poskytují i muslimské mešity
- Od 9. století křesťanská šlechta je povinná pečovat i o své nemocné a staré podané (Karel Veliký).

Role sociálních služeb v ČR je nesporná

Vznikaly a vyvíjely se pozvolna podle společenské potřeby

- V evropském civilizačním kontextu inspirovány křesťanství. První zprávy o zakládání útulků pro nemocné u nás z **9. století** (Boleslav I).
- Ve **14. století** města nabízela tulákům i ambulantní služby (dobrovolná veřejná péče) a práce schopným veřejné práce (Praha).
- V **16. století** se zavedlo „*domovské právo*“ obyvatel na přístřeší a stravu v obci, kde se narodili (policejní opatření).
- V **19. století** se ze zákona sociální péče (včetně služeb) stává součástí povinností obcí (povinná veřejná péče). Podle domovského práva povinná strava a přístřeší.

100 let sociální služby v ČR

- Domovské právo zavedeno Ferdinandem v 16. století jako policejní opatření
 - Pastoušky na vesnicích
 - Ratejny na statcích a ve městech
- Před 100 lety domovské právo se stává povinností obcí. Staví se moderní služby
- Regulace sociálních služeb se přenáší na země
- Zrušeno komunisty zákony v roce 1949

Historické kořeny současné regulace sociálních služeb na území ČR

- Původně vznikaly zakládací listinou – např. Masarykovy domovy v Krči
- Zákonem poprvé až v roce 1948 – zákonem o národním pojištění – jako služby zdravotnické povahy (invalidé)
- Zrušeno komunisty zákony v roce 1956
- Znovu zavedené zákonem z 1964
- Reformované novelou zákona z roku 1990
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon o sociálních službách, 2006

- Zákon byl nesporně pokrokem
- Dověřil jednu etapu vývoje sociálních služeb, nastolenou v roce 1990 liberalizací sociální péče
- Nově:
 - Stanovil pravidla pro akreditaci sociální služby
 - Stanovil pravidla pro dohled nad kvalitou
 - Uznal práci v sociálních službách jako odborné zaměstnání
 - Požadoval celoživotní vzdělávání zaměstnanců

Nastal čas jej inovovat

Co inovovat novelou nebo novým zákonem?

- Systém zákona (etalon pro třídění)
- Akreditace sociálních služeb
- Financování sociálních služeb
(spolufinancování kraji a obcemi)
- Postavení sociálních pracovníků

Inspirovat se zahraničím?

Mechanické přenášení zkušeností je zrádné.

Sociální služby v současné Evropě

Modely:

- Liberální anglosaský welfare model – společenské komunitní péče
- Středoevropský model – sociální pojištění kombinované s fakultativní obecní péčí
- Středomořský model vzájemnosti s minimální veřejnou podporou
- Skandinávská model institucionalizované sociální podpory a péče

Kriteriálními znaky třídění je míra veřejné participace na

- poskytování sociálních služeb a
- jejich financování.

Anglosaský (liberální)

- rozlišuje laické (spontánní) a profesionální sociální služby,
- vyznačuje se minimální přímou účastí státu na provozu sociálních služeb a organizování sociální práce a to jak organizačně jako poskytovatel, tak finančně z veřejných zdrojů.
- Stát se soustřeďuje na sociální prevenci.
- Stát nicméně stráží profesionalitu výkonu předpisováním potřebného vzdělání sociálních pracovníků a licencováním poskytovatelů sociálních služeb.
- Liberální model je typický pro anglosaské země (Anglii, Skotsko, Wales, Severní Irsko), a její bývalé državy (dominie), zejména Austrálie, Kanada a Nový Zéland, a také pro Irsko a USA.

Kontinentální (korporativní)

- stát své sociální povinnosti přesouvá na zaměstnavatele, sociální pojišťovny a obce, tedy na korporace jak veřejnoprávní tak soukromoprávní.
- Sociální pracovníci jsou nejčastěji zaměstnání obcemi nebo soukromými korporacemi.
- Řada služeb je hrazena ze sociálního pojištění, např. péče o dlouhodobě nemocné je hrazena ze sociálního pojištění a pokud nejsou pojištěni, pak obcemi.
- Typickým představitelem tohoto přístupu je Německo, Lucembursko a Belgie, a vzdáleně i Francie a Itálie.

Skandinávský (institucionální)

- sociální služby upraveny zákonem
- péče o děti je upravena zákonem
- jsou tyto sociální služby v pravomoci obcí a jejich komisí.
- Typické země: Švédsko, Norsko a Dánsko.
- Ve Finsku se od konce 20. století prosazuje teorie od sociálního státu k sociální společnosti (občanská společnost má větší podíl na sociálních službách)

Základní otázky pro sociální služby v Evropě

- Patří sociální ochrana k základním úkolům státu?
Jestliže ano, jak se jí stát může zhostit?
- Jsou sociální služby důležitou součástí sociální ochrany?
Jestliže ano, pak v jakém uspořádání?
- Je Evropský sociální model validní i pro sociální služby?
Jestliže ano, co to znamená pro jejich architekturu?
- Evropě se akcentuje úsilí za sociální včlenění. Jakou roli při tom hrají sociální služby?
- V současné Evropě se usiluje o zachování člověka v jeho přirozeném sociálním prostředí. Jaké parametry má tento proces? Jaké jsou limity bránící deinstitutionalizaci?

Sociální služby mění charakter

- Ve 20.století se v Evropě **mění charakter sociálních služeb**
 - od ošetrovatelské péče *chudým invalidním* v ústavech
 - k ambulantním službám *sociálně potřebným* v přirozeném prostředí.
- Od péče o chudé k pomoci sociálně potřebným
- Od péče k podpoře sociálního začleňování
- Sociální práce se mění v praktickou profesi a vědecký obor, které podporují sociální změnu, sociální soudržnost, sociální práva a svobodu lidí

Globalizace je jen ekonomická, vyvolává sociální problémy

- Bohaté země bohatnou, chudé země chudnou, ztrácí své přírodní bohatství.
- I Brettonwoodské (měnové) instituce uznávají potřebu sociální regulace globalizačních ekonomických procesů.
- Soudobé ekonomické reformy vyvolávají nezaměstnanost a chudobu.
- Výzva OSN k Miléniu (2000) a upřesněná v 2010 pro období do 2020.

Regulace sociálních služeb je nezbytná

- Vztah poskytovatele a příjemce služby (klienta, pacienta, atd.) není ve své podstatě rovnoprávný, i když jej právo deklaruje jako rovný. Poskytovatel dominuje.
- Moderní stát má povinnost chránit klienta proti případné zloůli poskytovatele
- Poskytování sociální služby musí být vnímáno jako **odpovědnost** poskytovatele vůči v podstatě bezbrannému klientovi, nikoliv jako právo

PROTO:

- Nezbytná profesionalita (nutná speciální autorizace)
- Dozor nad výkonem (inspekce, dohled nad kvalitou)
- Kontinuální inovace (celoživotní vzdělávání pracovníků)

Poučení ze zahraničních zkušeností pro ČR

- Tradicemi patříme do střední Evropy
- Německé zkušenosti se sociálním pojištěním a jeho využití pro financování sociálních služeb
- Anglosaské zkušenosti jsou inspirující, ale řešení vzniklo ve zcela jiném právním a sociálním prostředí
- Zahraniční zkušenosti nelze mechanicky aplikovat v ČR